www.kurdistannet.org
18-12-2002 13:15

سەرەتایەك بۆ خوێندنەوەیەكی نوێی مێژووی چەپی كوردی (عیراق)

ئەمجەد شاكەلی

ـبەشی چوارەمـ

بۆ بینینی بەشـەكانی تر كلیكی ئێره بكه

هەڵوێستی بارزانی و دەستەی ئیبراهیم ئەحمەد و هاوبیرانی بەرانبەر كۆمۆنیستەكان دوای كوودێتای بەعسی ١٩٦٣

پاش كوودێتای بەعسییەكان لە ساڵی ١٩٦٣دا، ژمارەیەكی زۆر لە كۆمۆنیستە عیراقییەكان، لەترسی قەلاچۆكردن، هەلاتن و روویان كردە چیاكانی كوردستان. دەستەی ئیبراهیم ئەحمەد و مەكتەبە سیاسییەكەی دەیانەویست سووک و باریک ئەو كۆمۆنیستانە-كە كۆمەڵێكیان ئەفسەری گەورەی لەشكر و مرۆڤی لێهاتوو بوون، وەک: سەلیم فەخری، سەعید مەتەر (مطر) ، جەلال باڵتە، تاها بامەرنی و غەزبان ئەسسەعد (غضبان السعد) و كۆمەڵێكیشیان خەڵكێكی سیاسەتكار بوون، وەک: عەزیز موحەممەد –كە لە كوردستان مایەوە- و عامیر عەبدوڵلا و هەموو ئەندامانی دیكەی كۆمیتەی ناوەندیی، كە چوون بۆ سووریا و لەوێشەوە بۆ سۆڤییێت و هی دیكەش، كە بە هەموو شێوەیەک و بە گیان هاوبەشیی بزاڤە چەكدارییەكەی كوردیان دەكرد- بدەنەوە دەستی بەعسی عیراقەوە و بە كردەوەش ئەو كارەیان ئەنجام دەدا و زۆر لە كۆمۆنیستەكان گیانیان لەدەست دا. لە ناوچەكانی ژێر دەسەلاتی مەكتەبی سیاسی پارتیی "رێگە بە كۆمۆنیستەكان نەدرا، چەكیان هەبێ و هەلگرن. لە زۆر جێگە پەلامار دران و چەككران و ئیبراهیم ئەحمەد هەر دوای كوودێتای شوباتی ١٩٦٣ی بەعس برووسكەی بۆ هەموو رێكخراوەكانی پارتییەكەی ناردبوو و داوای لێ كردبوون كە پتر تەنگ بە كۆمۆنیستەكان هەڵچنن و ئازاریان بدەن"[1]. ئەوەی كە پشت و پەنای ئەو بێچارانە بوو، بارزانی بوو. بارزانی دەرگای بۆ كردنەوە و تەواوی ئەوانەی وا هەلاتبوون هاتن بۆ لای وی و ئەویش جوامێرانە دالدەی دان. بارزانی چەكی دانێ و كردنیە پێشمەرگە و بەشداریی شەڕی دژی حوكوومەتی كردن و پلە و پایە و جێگەی بەرز و لەبەرچاویشی لە نێو دەسگا سەربازی و كارگێڕییەكەیشیدا بە هەندێكیان سپارد و بەو كارەیشی پتر مەیلی سۆڤێتییەكانیشی بە لای شۆڕشی كورددا ڕاكێشا. بەهائەددین نووری دەڵێت:"لەو ناوچانەی، كە لە ژێر دەسەلاتی بارزانیدا بوون، بارەكە بە شێوەیەكی دیكە بوو و هیچ كۆمۆنیستێک چەک نەكرا، بەڵكە جێگەی مانەوە و خڕبوونەوەیان بۆ دابین كرا و لە بەهرە و زانینیان سوود وەرگیرا. كە منیش بووم بە سكرتێری هەریم لە ناوچەكانی باڵەک و قەرەداغ و گەرمیان و بیتوێن و بادینان، هێزی پێشمەرگەی چەكدارمان هەبوون، كە لە ژێر سەركردەیەتیی بارزانیدا بوون. بارزانی لە بواری چارەسەركردنی نەخۆشی و تەكنیكدا، سوودی لە كادرانی كۆمۆنیست وەرگرت"[2]. زەكی خەیری دەڵێت:"بارزانی ئامێزی بۆ كادرانی حیزبی كۆمۆنیست، كە پەنایان بۆ ناوچەی وی بردبوو، گرتەوە و لەو ڕۆژە سەختانەی دوای ساڵانی ١٩٦٣، كە تووشی بوون، پاراستنی. هەرچی مەكتەبی سیاسی پارتی<مەبەست دەستەی ئیبراهیم ئەحمەد و تاڵەبانی و هاوڕێیانیانە-شاكەلی>شە هەڵوێستێكی ڕێک پێچەوانەیان وەرگرت و تەنانەت نێزیكەی ١٠ كادری كۆمۆنیستی پەناخوازیان سەربڕی"[3]. نایب عەبدوڵلا، لەمەڕ داڵدەدانی كۆمۆنیستەكان لە لایەن بارزانییەوە و هەلاتنیان لە بەعس و ئیبراهیم ئەحمەدییانەوە دەڵێ:"بەشی زۆری سەركردەكانی حیزب لە بەغدا و كەركووک و شارەكانی ترەوە ڕۆشتوون بۆ ناوچەكانی ژێر دەسەلاتی بارزانی و شۆڕش لە ناوچەی دەرگەڵە و ڕەواندوز و. . هتد. وە بە یارمەتی بارزانی بنكەی چەكداریشیان كردۆتەوە"[4]. بارزانی دەڵێ:"من لە سۆڤییێت

---

[1] نوري..، مذكرات..، ص٢٤٧.

[2] سەرچاوەی پێشوو، ل٢٤٨.

[3] خيري..، صدى..،ص٢٣٠.

[4] عەبدوڵلا..، بیرەوەری..، ل١٣٥.

زیاترم بۆ کۆمۆنیستە عیراقییەکان کردووە. ڕێگەکانی کوردستانی ئازادم بۆ کردنەوە و هەموو هەلاتوو و پەناخوازێکم وەرگرتن، لە کاتێکدا کە دەستەی مەکتەبی سیاسی ڕێیان لێ دەگرتن و هەندێکیشیان لێ دەدانە دەستەوە"[5]. ئیبراهیم ئەحمەد ئەو قسەیەی بارزانی بە تەواوی و بە توندی دەداتە دواوە، وەلێ واقیع لایەنگری دیتن و بۆچوونەکەی بارزانی بوو، چونکە مەکتەبی سیاسی دەیەویست بۆ ماوەیەک خۆ بە دڵسۆزی پێکهاتنە پێشینەکە –کە لە نێوان ئیبراهیم ئەحمەد و تاهیر یەحیادا و هەر لە ساڵی ١٩٦٢ەوە ساز کرابوو-ی لەگەڵ ڕێژیمی نوێدا پیشان بدات[6]. ئەوجا بۆ دەبێ ئیبراهیم ئەحمەدێک، کە بیەوێ چەپترین مرۆڤی ئەودەمەی عیراق و میوانی کوردستانەکەی خۆی بداتەوە دەست بەعسێکی نەتەوەیی ڕەگەزپەرستەوە و چەک بکات و پەلامار بدات و بکوژێت، بە چەپ بژمێردرێت؟!. کاتێک کە بەعس قاسمیان ڕووخاند و خۆیان دەسەلاتیان لە عیراقدا گرتە دەست، بەیاننامەی ژمارە ١٣یان دەرکرد بۆ قەلاچۆکردنی کۆمۆنیستەکانی عیراق "مەکتەبی سیاسی پارتیش بلاوکراوەیەکی ناوخۆیی بە هەمان ناوەڕۆک دەرکردبوو بۆ فشار خستنەسەر شیوعییەکان و نەهێشتنیان لە کوردستاندا. دەیان هاوڕێمان لە گوندی (مالومە) کە بارەگای مەکتەبی سیاسی لێبوو لە زینداندا بوون و ئەشکەنجە و ئازار دەدران و داوای پاکانەکردنیان لێدەکرا و ژمارەیەکی زۆریان لە هاوڕێیانمان چەک کرد و هێرشیان کردە سەر چەند بنکەیەکی پێشمەرگەکانمان لە شاخی (بەمۆ) ی ناوچەی خانەقین و وەلەسمت لە ناوچەی شارەزوور و هەلەبجە و شوێنەکانی تر"[7] و "چەند کۆمۆنیستێک لە ناوچەی (بەمۆ) بەدەستی پێشمەرگەکانی پارتیی کوژران. لە هەموو شتێکیش خراپتر ئەوە بوو، کە عەلی عەسکەری بە دەمانچەکەی خۆی دوو کۆمۆنیستی لەوانەی، کە دوای شەڕی بەمۆ بە یەخسیری کەوتبوونە دەستی، کوشتبوون"[8]. حیزبی کۆمۆنیستی عیراق، کە لە هاریکاریی و دالدەدانی سەرکردەیەتی شۆڕشی کورد، ڕێبەرایەتی بارزانی، دلنیابوو، ئیدی پشتی لێ دەکاتەوە و بە مافی خۆی دەزانێت، ئەویش بنکەی پێشمەرگە و چەکداریی خۆی لە هەر شوێنێکی کوردستاندا بکاتەوە و چالاکیی سیاسی خۆیشی ئەنجام بدات. لە "بەمۆ" و ناوچەی خانەقینیش ئەو کارە دەکەن. بەلام سەرانی پارتیی ئەو ناوە، کە هەموو سەر بە دەستەی ئیبراهیم ئەحمەدن و بە تایبەت عەلی عەسکەری، ڕێگەیان نادات و دەکەوێتە دژایەتیکردنیان. عەلی عەسکەری بە هێزێکی گەورەوە، هێرش دەکاتە سەر بنکەی "بەمۆ"ی حیزبی کۆمۆنیستی عیراق و پاش چەند ڕۆژێک شەڕی نابەرابەر، بنکەکە دەگرن و چەند پێشمەرگەیەکی کۆمۆنیست دەکوژن و چەندیشیان لێ بریندار دەکەن و پێنج کادری پێشکەوتوویشیان کە بە یەخسیری دەیانگرن پاشان دەکوژن. هەندێکیشیان، کە یەخسیر دەکرێن دەنێردرێن بۆ زیندانی "ماوەت"، یەکێک لەوانە "عەبدولڕەحمانی ساڵحی خلە"ی ئەندام کۆمیتەی شاری سلێمانی دەبێت. هەندێک لە پێشمەرگە کۆمۆنیستەکان لە کاتی ڕاونان و هەلاتندا لە ئاوی "سیروان" دەخنکێن. یەکێک لەوانە"بەکری حاجی ئەحمەد نەمەلی" دەبێ. هەر دوای ئەو ڕووداوانە هێزەکانی عەلی عەسکەری پەلاماری بنکەی "وەلەسمت" یش دەدەن و بنکەکە داگیر دەکەن و کۆمەلێکی دی پێشمەرگەی کۆمۆنیست دەگرن و دەکوژن. لە نێو گیراوەکاندا دووانیان ژن دەبن، کە چەکدارانی پارتیی دەیاندەن بە دەستی ڕێژیمی بەعسەوە[9]. حەمەی عەزیز (خاڵە حەمە) ، کە یەکێکە لە خەلکانی نەتەوەیی کورد و لە بزاڤی کوردایەتیشدا ڕۆلی خۆی هەبووە، لەمەڕ ڕەوتار و هەلوێستی بارزانی و دەستەی ئیبراهیم ئەحمەدەوە بەرانبەر کۆمۆنیستەکان و ڕووداوەکەی "بەمۆ"وە دەلێت:"لە هەموو لایەکەوە (بەعسییەکان-شاکەلی) پەلاماری کۆمۆنیستەکانیاندا، ئەوانیش تا توانیان داکۆکیان لە خۆیانکرد، هەزارانیان لێگیرا و کوژرا، هەزارانیش ڕوویان کردە وولاتە دراوسێکان و کوردستان، ئەوانەی ڕوویانکردە ناوچە ڕزگار کراوەکانی قەلەمڕەوی بەهەشتی بارزانی پەنادران و ڕێزیان لێگیرا و مەودای چالاکیشیان درا، ئەوانەش ((لە کوردەکان)) کە ڕوویانکردە قەلەمڕەوی مەکتەبی سیاسی بەرهەلستیان لێکرا و شەڕیان لەگەل کرا و لێیان کوژرا و لێیان گیرا، بۆ وێنە ڕۆژێکی هاوینی ساڵی ١٩٦٣ چاوم بە برادەری خۆشەویستم بەهەشتی کاک ئەورەحمانی ساڵحی خلە، کەوت لەگەل کۆمەلێک گیراو ئیشی پێدەکرا، ئەملاو ئەولام ماچکردو لێم پرسی بۆچی و لە کوێ گیراوە، ووتی لەگەل هەندەک هاوڕێیانماندا لەلای سەرتەک و بەمۆ بووین، هاتنە سەرمان و کوژراو و بریندارمان هەبوو، منیان گرت و ناردوویانم بۆ

---

[5] ادامسن.. الحرب..، ص٧٢-٧٣(المقدمة بقلم جرجيس فتح الله المحامي).
[6] سەرچاوەی پێشوو، ل٧٣، پەراوێزی ژمارە ٣٣.
[7] بانیخێلانی.. بیرەوەرییەکانم..، ل٢١٥.
[8] نوري.. مذكرات..، ص٢٤٧.
[9] عەبدوللا.. بیرەوەری..، ل١٣٩-١٤٥.

www.kurdistannet.org

ئێره"[10]. عەلی عەسکەری لە سەر خڕکردنەوەی ئابوونە و پیتاکیش، کە بە تۆبزی بەسەر گوندنشینەکاندا سەپاندبوویان، دەستی لە کوشتنی خەڵکانی بێتاوانی کۆمۆنیستدا هەبووە. گوندەکانی"شیرەمەڕ، گامێشتەپە، چاوگ، شەکرالی"، کە دانیشتووانەکانیان، سەر بە حیزبی کۆمۆنیستی عیراقی بوونە، لەبەر ملکەچنەبوونیان بۆ ئابوونەدان بە پارتیی، عەلی عەسکەری بە سەرۆکایەتیی هێزێکی چەکداریی گەورەوە، دەوری ئاوایی "چاوگ" دەدا و هێزەکە دەستدەکەن بە تەقە بە نێو ئاواییدا و خەڵکی گوندیش بەرەنگاری ئەو هێزە دەبنەوە. لە ئەنجامدا دوو کەسی کۆمۆنیستی بێچەکی گوندەکە "قەدحە عەلی" و "عەبدوڵلا عینایەت" دەکوژرێن و چەند ماڵێکی کۆمۆنیستی ناسراو دەسووتێنرێن و عەلی عەسکەری داوا دەکات، کە هەموو کۆمۆنیستەکان خۆبدەنەدەستەوە، وەلێ ئەوان ئەو کارە ناکەن و ئیدی کۆمەڵە ماڵە کۆمۆنیستێکی دیکەش لە گونددا، دەسووتێنن و دەکەونە گرتنی خەڵکانی سەر بە حیزبی کۆمۆنیست و ئازاردانیان لەو گوندانەی ئەو دەوروبەرەدا و، هێندە تەنگ بە خەڵکەوە هەڵدەچنن، تا دەبنە هۆی ئەوەی، کە کەسانێکی ناسراوی وەک "حاجی ڕەئووفی نەوروڵی" و "کوێخا عەلی چاوگی" لە ڕقی ڕەوتاری ناپەسەندی سەرانی پارتیی، پەنا ببەنە بەر ئەوەی، کە ببنە جاش و چەک بۆ حوکوومەت هەڵگرن[11]. دەستەی ئیبراهیم ئەحمەد، بە کوودێتای ٨ شوباتی ١٩٦٣ی بەعسییان شاگەشکە گرتوونی و کۆڵێک کەیفیان پێی ساز بووە و داکۆکیشیان لێ کردووە و بە دەرفەتیشیان زانیوە بۆ کەوتنە پەلاماردانی کۆمۆنیستەکان، وەک ئەوەی تۆڵەی ڕقی خۆیان لە قاسم، لەوان بکەنەوە و خۆیشیان بە نوێنەری بەعس زانیوە لە کوردستاندا. دەکرێ هەڵەبجە وەک نموونەیەک بهێنینەوە. لە هەڵەبجە، کە تەواوی ڕێکخستنەکانی پارتیی و لێپرسراوانی، سەر بە دەستەی ئیبراهیم ئەحمەد بوون، ڕۆژی یەکەمی کوودێتا، ٨ی شوبات، هەر لەپاش نیوەڕۆوە، هێزی پێشمەرگە و لێپرسراوانی پارتیی لە گوندەکان و ڕێگاکانی دەوروبەری شاری هەڵەبجەدا دامەزران و خۆیان ئامادەکرد. لە ئێوارەدا هەموویان هاتنە نێو شارەوە و جێگا بڵند و گرنگەکان و سەر ڕێگاکانیان گرت و لەناو شاردا بە زۆری بڵاوبوونەوە و دەسبەجێ لە بڵندگۆی مزگەوتەکانەوە دەستیان بە وتاردان کرد و یەکەم قسەشیان بۆ جەماوەری هەڵەبجە ئەوە بوو، کە ئەوەی ڕوویداوە ڕۆژێکە، ئەوان ساڵانێکە خوێنی لە پێناودا دەڕێژین و چاوەنۆڕین. فەرمانی جموجووڵنەکردنی هەموو کەس و هێزێکیان دەرکرد و بڕیاری ئەوەیشیان دا، کە ئەوەی بجوڵێتەوە جووڵەی دەبڕن و زۆری تریشیان گوت. بۆ ڕۆژی دووەم شانبەشانی پۆلیس کەوتنە گەڕان و دەیانگوت، کە بۆ پاراستنی ناو شار ئەو کارە دەکەن. بە هەڵسوکەوت و ڕەوتاریان وایان پێشاندەدا، کە ئەوان بۆ خۆیان قاسمیان ڕووخاندووە و دەسەڵاتیان گرتووەتە دەست. ئیدی بەو کارەیان کۆمۆنیستەکانیان خستە ڕەوشێکی دژوارەوە، تا ئەو ڕادەیەی، کە نەیانتوانی هیچ جووڵانەوەیەک لە دژی کوودێتاکە بکەن، چونکە یەکسەر پارتییەکان لێیان ڕاست دەبوونەوە و خراپیان پێ دەکردن[12]. دەستەی ئیبراهیم ئەحمەد و جەلال تاڵەبانی، وەنەبێ هەر لە دوای کوودێتای ٦٣ی بەعس، ئەو هەڵوێستەیان لە حیزبی کۆمۆنیستی عیراق بووبێت"مەکتەبی سیاسی پارتی، هەر لە ساڵی ١٩٦١ەوە دەستیان کرد، بە ڕاونان و کوشتن و بڕینی شیوعییەکان لە شارو شارۆچکەو گوندەکان بە ڕابەرایەتی حیلمی عەلی شەریف، لە چیای بەمۆ و ژاڵەناوو گوندەکانی بەری سیروان، ئەوانەی ئەگیران ڕەوانەی بەندیخانەی گەلاڵە ئەکران و ئازارو ئەشکەنجە ئەدران. لە ساڵی ١٩٦٤یشدا کە لایەنێکی تری ڕێکخراوی جوڵانەوەی نیشتمانی دروست بوو کە لە دوای ناوەڕاستی هەفتاکاندا بوو بە (یەکیەتی نیشتمانی ئێستا) . . ئەوانیش هەر لەگەڵ جیابوونەوەیاندا لە پارتی، کەوتنە ڕاونان و کوشت و بڕی شیوعییەکان و گیراوەکانیان ڕەوانەی بەندیخانەکانی بەکرەجۆو چەمی ڕێزان ئەکردو زۆریان بێ سەروشوێن ئەکردن"[13]. وەک بەراوردێک لە نێوان هەڵوێستی مەلا مستەفای بارزانی و مەکتەبی سیاسیی پارتیی دیموکراتی کوردستان —کە ئەودەم بە دەست ئیبراهیم ئەحمەد و هاوڕێکانییەوە بوو- بەرانبەر پارتیی کۆمۆنیستی عیراق و هەلاتنی کۆمۆنیستەکان دوای کوودێتای بەعسی ١٩٦٣ بۆ کوردستان، نەوشیروان مستەفا ئەمین، کە بۆ خۆی هەر لە دەسپێکی جیابوونەوەی ئەو تاقمەوە لە پارتیی و تا ئێستاش لەگەڵیان بووە و یەکێکیشە لە سەرکردە و هزرڤان و تیۆریزانەکانیان، دەڵێت:"مەلا مستەفا دالدەی دان و، کارئاسانی بۆ کردن، بەڵام ئیبراهیم ئەحمەد ڕیگەی نەدان. بنکەکانیان داخستن و چەکدارەکانیان چەک

---

10 عەزیز، حەمەی(خاڵەحەمە)، بیرەوەری، ئاوڕێک لە ڕابوردوویەکی نزیک، باسکار، ژمارە ٣، ١٩٩٩، ل٧٨.

11 عەبدوڵلا...، بیرەوەری..، ل ١٣٠-١٣٢.

12 سەرچاوەی پێشوو، ل١٣٢-١٣٣.

13 ڕەشید، قادر(ئەبوشوان)، پشتاشان لەنێوان ئازار و بیدەنگیدا، ١٩٩٨،ل٨٦.

www.kurdistannet.org
18-12-2002 13:15

کردن. لە هەندی شوین شەر و پێکادان روی داو، لەهەردو لا کوژران"[١٤]. نەوشیروان مستەفا لەبارەی هەمان مەبەستەوە باسی چۆنیەتیی هەڵسوکەوت و ڕەوتاری، مەلا مستەفا و مەکتەبی سیاسی (واتە: ئیبراهیم ئەحمەد و هاوڕێیەکانی) ، لەگەڵ کۆمۆنیستەکاندا بەم شێوەیە دەکات:"مەلا مستەفا بە خۆشییەوە، بەرەو پیریان چو، داڵدەی دان و، ماوەی خۆڕێکخستنەوەی دان و، پێویستییەکانی دابین کردن. م س کەوتە تەنگ پی هەلچنین و چەک کردن و گرتنیان و، لە چەند جیگایەک کە بە چەکداری لی ی کو بوبونەوە چوە سەریان"[١٥]. دۆکتۆر جەمشید حەیدەری، کە بۆ خۆی کۆمۆنیست بووە و لە ساڵی **١٩٦٣** دا لە بەغداوە بۆ کوردستان هەڵاتووە، دەڵێت:"هاوڕێ (بێ) (واتە: بروسک، کە ناوی نهێنیی دۆکتۆر حەیدەری بووە لە حیزبی کۆمۆنیستی عیراقدا-شاکەلی) بۆی (واتە: بۆ دۆکتۆر حەیدەری-شاکەلی) گێڕامەوە کە دەچێتە لای حەمەد ئاغای مێرگە سۆری، دوو میوانی کۆیی لا دەبێ. . . باس دێتە سەر ئەوەی کە حەمەد ئاغا لە کانی گێزیدا ڕێگەی بە شیوعیەکان داوە بنکە دروست بکەن. ئەوەش وەک ئەو دوو برادەرە بۆی دەچن کە لەگەڵ ڕێڕەوی شۆڕش ناگونجێ، لێرە مەبەست ڕێبازی مەکتەبی سیاسی پارتیە (واتە: ئیبراهیم ئەحمەد و تاقمەکەی-شاکەلی) ئەوسا حەمەد ئاغا دەڵێ: نامەی مەلا مستەفام بۆ هاتووە کە نووسیویەتی ئەوەی دوژمنی رژێم بێ، دەستی یارمەتیان بۆ درێژ بکەن، بۆیێ حەمەد ئاغا دەڵێ: ئەگەر بۆم بکرێ گۆشتی بەلەکی خۆمیان دەرخوارد دەدەم و یارمەتیان دەدەم –مەبەستی یارمەتی شیوعیەکانە-و حەمەد ئاغا کاغەزەکەی مەلا مستەفا دەخوێنێتەوە"[١٦]. ئەحمەد بانیخێڵانی، کە بۆ خۆی یەکێکە لەو کۆمۆنیستانەی لە ساڵانی **١٩٤٠** ەکانەوە لە ڕیزی حیزبی کۆمۆنیستی عیراقدا تێدەکۆشێت، لە نێوان هەڵوێستی بارزانی و تاقمی ئیبراهیم ئەحمەددا لە هەمبەر کۆمۆنیستەکانی عیراق، وەها بەراورد دەکات:"لەو کاتەدا کە خەتی (م س) لە حزبی شیوعی دەدا و سەرۆک بارزانی دژی ئەو هێرش و ئازاردانەی شیوعیەکان ڕاوەستاو لە بروسکەیەکدا داوای لە گشت هێزەکانی پارتی و شۆڕش کرد کە یارمەتی حزبی شیوعی بدەن و، هاریکاری و کۆمەکی شیوعیەکان بکەن. بەڵام لە ناوچەی سلێمانی و کەرکووکدا کە خەتی (م س) زاڵ بوو گوێیان بە بروسکە و بڕیارەکەی بارزانی نەدا و لە فشار و هێرش بردنە سەر حزبی شیوعی هەر بەردەوام بوون"[١٧]. بانیخێڵانی وەک کۆمۆنیستێک، کە باسی کۆتایی ساڵی **١٩٦٣** و ئەزموونی خۆی لەگەڵ دەستەی ئیبراهیم ئەحمەد و جەلال تاڵەبانیدا دەکات، دەڵێت:"ئەو کادر و لێپرسراوە عەسکەرییانەی (پارتی) کە لە راستیدا خەتی (م س) بوون و بە جەلالییەکان دەناسران فشاریان بۆ هێنام و گێچەڵیان بۆ دەسازاندم"[١٨]. هەرچەندە سۆڤیێتییەکان پێشتر بە ئیبراهیم ئەحمەدیان ڕاگەیاندبوو و داوایان لێ کردبوو، لەگەڵ کۆمۆنیستەکاندا نەرم بن و هاریکارییان بکەن، کۆمەکیان بکەن بۆ ئەوەی لەو کارەساتەی تێی کەوتوون، دەربێن و سەرلەنوێ خۆیان ڕێک بخەنەوە، بەڵام ئیبراهیم ئەحمەد، بە توندی ڕەخنەی لە هەڵوێستی حیزبی کۆمۆنیست بەرانبەر مەسەلەی کورد و لە پشتیوانییان لە قاسم گرتبوو[١٩] و خۆی و هاوڕێیانیشی ئەو داواکارییەی سۆڤیێتیان پشتگوێ خستبوو و لەسەر تەنگپێهەڵچنین و ڕاونانی کۆمۆنیستان هەر بەردەوام بوون. کاتێک کە عەبدوسسەلام عارف دەسەڵاتی گرتە دەست و خولی یەکەمی بەعس کۆتایی هات و ئاگربەست لە نێوان بزووتنەوەی چەکداریی کورد و عارفدا هەبوو "عارف داوای لە بارزانی کرد ئەو کۆمۆنیستانەی پەنایان بردۆتە کوردستانی ئازاد و لەوێ دەژین، تەسلیمیان کاتەوە، تەسلیم کردنەوەی پەنابەران بە ڕەدوونەرانیان پێچەوانەی داب و نەریتی کوردەوارییە و بارزانی پێی رازی نەبوو. تاڵەبانییەکان<مەبەست تاقمی جەلال تاڵەبانییە نەک هۆزی تاڵەبانی-شاکەلی> ئەوەیان کردە بەهانەیەک و پروپاگەندەیان دەکرد گوایە بارزانیی کۆمۆنیستەکان دادەبەستێت. عارف ئەوەی کردە بەهانەیەک بۆ تۆمەت و بوختان کردن بە بارزانی[٢٠] کە گوایە کۆمۆنیستە و پیاوی سۆڤیێتە و سوورە و. . .

بارزانی لە تەواوی ئەو ماوەیەی **١٩٦٣** کە لەتەک بەعسیشدا گفتوگۆی هەبوو، لە هاریکاری و داڵدەدانی کۆمۆنیستەکان بەردەوام بوو و زۆر دووربینانە دەینۆڕییە ئەو مەسەلەیە و دەیزانی کە "ڕۆژێ لە ڕۆژان لەگەڵ بەعسییەکاندا ڕێک ناکەوێ،

---

[14] ئەمین، نەوشیروان مستەفا، پەنجەکان یەکتری ئەشکێنن، بەرلین**١٩٩٧**، ل **٨٠**.

[15] سەرچاوەی پێشوو، ل **٦٩**.

[16] حەیدەری، جەمشید، چەند لاپەڕەیەک لە بیرەوەرییەکانم **١٩٤٩-١٩٦٦**، ستۆکهۆڵم **١٩٩٣**، ل**٤٥-٤٦**.

[17] بانیخێڵانی..، بیرەوەرییەکانم..،ل**٢١٦**.

[18] سەرچاوەی پێشوو، ل **٢١٣**.

[19] ئەمین..، پەنجەکان..، ل**٧٢**.

[20] نەبەز، جەمال، کوردستان و شۆڕشەکەی، کوردۆ کردوویە بە کوردی، سوید **١٩٨٥**، ل **٢٤٠**.

بەڵام بەرانبەر کۆمۆنیستەکان دەبێ هەڵوێستی هەبێ. هەر لەبەر ئەو هۆیەشە، کۆمۆنیستەکان خۆشیان دەوێ"[21]. پاش لەتبوونی پارتیی و لادانی دەستەی ئیبراهیم ئەحمەد-جەلال تاڵەبانی لە ساڵی ١٩٦٤دا و، کەوتنیان دوای ماوەیەک بە لای حوکوومەتی عیراقدا، بارزانی –وەک تاکە نیوەندی دەسەلات و تاکە هێز و سەرکردەی بزاڤی چەکداریی کورد لە کوردستاندا– زێتر باوەشی بۆ کۆمۆنیستەکان کردەوە و کۆمەکی کردن. ساڵی ١٩٦٧یش، کە حیزبی کۆمۆنیستی عیراق بوو بە دوو بەشەوە، بارزانی هەردوو بەشەکەی گرتبووە خۆ و هەردوو لایان بە ئازادی بنکە و کادر و چەکداریان لە کوردستان هەبوو و ئازادانە کاری سیاسی و سەربازیی خۆیان دەکرد. تەنانەت کە خەڵکانێک لە نێو حیزبی کۆمۆنیستی عیراقدا ویستوویانە شەڕی چەکدار دژ بە حوکوومەت لە بەغدا و شوێنەکانی دیکەی عیراق ئەنجام بدەن، بارزانی دەستی کۆمەکی بۆ درێژ کردوون. پێش کەرتبوونی حیزبی کۆمۆنیستی عیراق بۆ سەرکردەیەتیی نیوەندی (القيادةالمركزية) و کۆمیتەی نیوەندی (اللجنةالمركزية) "وا باوبوو کە عەزیز ئەلحاج لەگەڵ حەبیب موحەممەد کەریمدا بە نهێنی هاتووە بۆ لای بارزانی و بە نهێنیش گەڕاوەتەوە و چەند پارچە چەکێکیشی وەرگرتووە و گەیاندوویەتی بە بەغدا"[22]. کەچی لەهەمان کاتدا تاقمی ئیبراهیم-جەلال لەگەڵ هەردوو حیزبە کۆمۆنیستەکاندا ناکۆک بوون. لە کاتێکدا کە حیزبی کۆمۆنیستی عیراق (سەرکردەیەتیی نیوەندی-القيادةالمركزية) وەبەر دڕندەترین شاڵاوی بەعس کەوتبوو و قەڵاچۆ و بنبڕ دەکرا، پارتییەکەی ئیبراهیم ئەحمەد-جەلال تاڵەبانی لە ترۆپکی هاریکاریدا بوون لەگەڵ بەعسدا و ڕاوی نەیارانی ڕێژیمیان –لەوانەش کۆمۆنیستەکانی قیادەی مەرکەزی– بۆ بەعس دەکرد و تەواوی ئەو کار و کردەوانەشیان بۆ خۆیان بە چەپایەتی و کوردایەتی و شۆڕشگێڕی لە قەڵەم دەدا. کۆمۆنیستە نەریتییە ڕەدووکەوتووەکانی سۆڤییەتی لێژنەی مەرکەزییش لە ساڵانی پاشکۆیەتییاندا بۆ بەعس، هەمان هەڵوێستیان بەرانبەر بە کۆمۆنیستەکانی قیادەی مەرکەزی هەبوو و ئەوان و تاقمی جەلال تاڵەبانی، دووزمانییان لەسەر ئەو کۆمۆنیستانە دەکرد و لەگەڵ بەعسدا لە یەک سەنگەردا، دژایەتییانیان دەکرد و هەوڵی لەنێوبردنیان دەدان[23]. وەک دژەکارێک لەهەمبەر هەڵوێستی نەیارانەی جەلالییان لە حیزبی کۆمۆنیستی عیراقی، سەرکردەیەتیی نیوەندی "القيادةالمركزية" و بڕوابوون بە ڕاستی و ڕەوایی خەباتی شۆڕشی کوردستان بە سەرکردەیەتی بارزانی، لە جڤینی فرەوانی کادرانی ئەو حیزبە، لە کانوونی دووەمی ١٩٦٨دا، دوای گفتوگۆ و دەمەتەقەیەکی خەست و دوورودرێژ لەمەڕ پێوەندەکانی ئەو حیزبە، لەگەڵ حیزبە کوردییەکان و حیزبە نەتەوەییە عەرەبییەکان و حیزبی بەعس بە هەردوو باڵەکەیەوە، باڵی سەر بە سووریا و باڵی عەفلەق-ئەلبەکر و حیزبی نیشتمانیی دیموکراتی، جڤینی کادران بڕیاری هاوپەیمانێتی لەگەڵ بزاڤ و حیزبی بارزانی و بڕینی هەموو پێوەندێک لەگەڵ حیزبی تاڵەبانیدا دا[24]، نەک هەر ئەوە بەڵکە حیزبی کۆمۆنیستی عیراق-سەرکردەیەتی نیوەندیی"القيادةالمركزية" هەر لە کاتی دامەزراندنیشیەوە لە ١٧-٩-١٩٦٧دا،

---

[21] عەزیز..، خولانەوە..، ل ٨٤.

[22] بانیخێلانی..، بیرەوەرییەکانم..،ل ٢٨٤.

[23] الحاج، عزيز، من أوراق الحياة، باريس ١٩٩٧، ص٥٥،٦٩. ئێوارەیەکی پاییزی ١٩٧٣، لە کەرکووکەوە بۆ سەردانی فەرهادی برام، کە ئەودەم لە حەفتەنامەی بیری نوێی حیزبی کۆمۆنیستی عیراقدا کاری دەکرد، چووم بۆ بنکەی بیری نوێ لە شەقامی ئەسسەعدوونی بەغدا. کە چووم فەرهاد لەوێ نەبوو و ئیدی لەگەڵ کاک جەلال دەبباغ و کاک ڕەفیق سابیردا، کە ئەوانیش لەوێ کاریان دەکرد، دانیشتین. لەو ماوەیەدا قەسرولنهایە(قصر النهاية)، کە بەندیخانەیەکی زۆر پیسی دەسگای ئاسایشی عیراق بوو، دوای لەنێوچوونی نازم گزار کرابووە و خەڵک دەیتوانی بچێتە تەماشاکردنی. کاک جەلال دەبباغ چووبووە سەردانی ئەوێ و بۆ ئێمەی دەگێڕایەوە، کە چۆن لەوێ لەسەر دیواری ژوورەکانی ئەو زیندانە، خەڵکە کۆمۆنیستەکان بە خوێنی خۆیان دروشمی بژی حیزبی کۆمۆنیست و بڕوخێ بەعس و دەیان دروشمی شۆڕشگێڕانەی دیکەیان نووسیوە. کاک جەلال ئەوەی لەبیر چووبوو، کە ئەوان(تاقمی لێژنەی مەرکەزی) خۆیان لەگەڵ ڕێژیمی بەعسدا هاریکار و لە بەرەیەکدا بوون. منیش ئەوەم وەبیر هێنایەوە، کە ئەوانە کۆمۆنیستەکانی سەرکردەیەتیی نیوەندیی(القيادةالمركزية)ن. ئەوانن کە زیندانی بوون و کوژراون و ئەوان کۆمۆنیستەکانی لێژنەی مەرکەزی(اللجنةالمركزية)نین. هەر لە ساڵی ١٩٦٧ەوە، کە دووبەرەکی کەوتە نێو حیزبی کۆمۆنیستی عیراقەوە و ئەو حیزبە بوو بە دوو کەرتەوە، کەرتی سەرکردەیەتی نیوەندیی(القيادةالمركزية)، کە بە شۆڕشگێڕ و کەرتی لێژنەی مەرکەزیی(اللجنةالمركزية)، کە بە سازشکار دەناسران. ئەوانەی سەر بە سەرکردەیەتی نیوەندیی(القيادةالمركزية) بوون، وەک نیشانەی ترسنۆکی و خۆبەدەستەوەدان، نازناوی "أهل البطانيات- واتە: خێڵی پەتوو یا تاقمی پەتوو " یان لە تاقمی لێژنەی مەرکەزی (اللجنةالمركزية) نابوو، چونکە ئەوانە هەمووەم بە خۆ و یەک دوو پەتووەوە ئامادە بوون، کە ئەگەر پۆلیس هات و لە دەرکەیانی دا، یەکسەر و بێ هیچ بەرگرییەک و دەنگەدەنگێک وەدووی کەون بۆ زیندان و لەوێش لێی پاڵ دەنەوە.

[24] الحاج، عزيز، حدث بين نهرين، في تلخيص تجربة حزب القيادةالمركزية ايلول١٩٦٧–ربيع١٩٦٩، الجزء الاول،باريس ١٩٩٤، ص١٤٣.

www.kurdistannet.org

www.kurdistannet.org
18-12-2002 13:15

بەشدار بووە لە بزاڤی کورددا، بە سەرۆکایەتی بارزانی. کە حیزبی بەعس لە ساڵی ١٩٦٨دا جارێکی دیکە دەسەڵاتی گرتەوە دەست و "دەستی بە تەنگپێهەڵچنین و گوشارخستنە سەر کۆمۆنیستەکان و دژایەتی بارزانی (بێگومان بە کاریگەریێتی تاڵەبانی) کردەوە و دواتریش، کە حیزبی قیادەی مەرکەزی (سەرکردەیەتی نێوەنیی حیزبی کۆمۆنیستی عیراقی-شاکەلی) کەوتە هەڵوێستی دژایەتی بەعس، بە گوێرەی هێڵی گشتی سیاسەتی ئێمە، کارێکی سروشتی و ژیربێژانە بوو، کە بارزانی بە "هاوپەیمانێکی گرنگ" دابنێین، دژی "دوژمن" واتە، دەسەڵاتی نێوەندی"[٢٥]. نێوانی بارزانی و کۆمۆنیستەکانی عیراق هەمووەدەم باش بووە. ئەحمەد بانیخێلانی دەڵێت:"پەیوەندی نێوان حزبی ئێمە و پارتی دیموکراتی کوردستان و سەرۆک بارزانی، بەگشتی پەیوەندییەکی باش و دۆستانە و برایانە بووە. پێم وایە لە مێژووی سیاسیی کوردستان و عیراقدا، جگە لە حزبی شیوعی و پارتی دیموکرات هیچ دوو حزبێک لە مەیداندا نەبووە هێندەی ئەم دوو حزبە (لەگەڵ ئەو ناکۆکی و پێکدادانەش کە جاروبار روویداوە) پەیوەندی دۆستانە و هاوخەباتی خۆیان پاراستبێ"[٢٦]. پاش کۆنگرەی شەشەمی پارتیی لە تەمموزی ١٩٦٤دا و وەدەرنانی تاقمی ئیبراهیم –جەلال و دانانی کۆمیتەیەکی ناوەندیی نوێ، ئەنجومەنێک بە ناوی ئەنجومەنی ڕاپەڕاندنی شۆڕش دامەزرا، کە نوێنەری جیاوازی خەڵکی کوردی تێدا بوو. حیزبی کۆمۆنیستی عیراقیش دەچنە لای بارزانی و پێی ڕادەگەیەنن کە باشتر وابوو نوێنەری ئەوانیش لەو ئەنجومەنی ڕاپەڕاندنەدا هەبوایە. بارزانییش پێیان دەڵێت:"چۆن ئێوە نوێنەرتان نییە، ئەی ئەز چمە؟ من نوێنەری ئێومە"[٢٧]. بەوەدا نێزیکایەتیی بارزانی لە کۆمۆنیستەکانەوە تا ڕادەی ئەوەی خۆی بە نوێنەری ئەوان بزانێت و ڕێزگرتنی ئەوان لێی تا ڕادەی ئەوەی بە نوێنەری خۆیان و سەرۆکی هەموو لایەکی بزانن [٢٨]دەردەکەوێت. هەڵوێستی بارزانی بەرانبەر کۆمۆنیستەکان بووبووە هۆی ئەوەی، کە کۆمۆنیستەکان هەمووەدەم بارزانییان خۆش بوێ[٢٩]. بارزانی ڕێز و خۆشەویستییەکی تایبەتی لە نێو دڵ و دەروونی خەڵکدا هەبوو و زۆرجاران خەڵک لە سەر ئەوەی، کە داوای لێ کراوە جنێو یا قسەیەکی خراپ بە بارزانی بڵێ و نەیگوتووە، ژیانی خۆی لە دەست داوە و کوژراوە[٣٠]. بێگومان ئەو خەڵکەی، کە هەڵوێستی وەهایان هەبووە تەنێ کورد و پارتیی نەبوونە، بەڵکە عەرەب و کۆمۆنیستیش هەبوونە، کە هەمان هەڵوێستیان هەبووە و کورد و پارتییش هەبوونە، کە بە پێچەوانەی ئەوانەوە هەڵوێستیان نواندووە. لە سەردەمی قاسمدا، ڕێژیم بڕیارێکی دەرکرد، کە دەبێ هەموو مامۆستایانی دەڤەری کوردستان برووسکەی پیرۆزبایی و پشتگری بۆ حوکوومەت بکەن و دژی بارزانی و شۆڕشی کورد بدوێن و ئەوەی ئەو کارەی جێبەجێ نەکردبا، لە کار دەر دەکرا. حیزبی کۆمۆنیست دژی ئەو کارە بوو و داوای لە ئەندامان و دۆستانی خۆی کرد، کە وەها کارێک نەکەن و ئەوەیشی بیکردایە بە بڕیاری حیزب (کۆمۆنیست) لە حیزب دەردەکرا. مامۆستایانی سەر بە پارتیی و هەندەک کۆمۆنیستیش ئەو کارەیان کرد و برووسکەیان لێدا. کەم کەس ئەو کارەی نەکرد. ئەوانەشی کە نەیانکرد، بەشێکیان گیران و بەشێکیشیان هەڵاتن و خۆیان شاردەوە. یەکێک لەوانەی کە ئەو کارەیان نەکرد، مامۆستایەکی کۆمۆنیستی عەرەب بوو لە سلێمانی، بە نێوی زوهەیر ئەلزوبەیدی "زهير الزبيدي". ئەو پیاوە برووسکەی نەکرد و جنێوی بە بارزانی نەدا. لە سەر ئەوە گیرا و ئەشکەنجەیەکی زۆریان دا و هەواڵەی بەغدا کرا[٣١]. ئەحمەد بانیخێلانی لەو بارەیەوە

---

[25] سەرچاوەی پێشوو، ل١٥٣.

[26] بانیخێلانی..، بیرەوەرییەکانم..، ل٢٧٥-٢٧٦.

[27] سەرچاوەی پێشوو، ل ٢١٨.

[28] سەرچاوەی پێشوو.

[29] عەزیز..، خولانەوە..، ل٨٤.

[٣٠] ساڵی ١٩٦٣ لە نێوان کفری و سەرقەڵادا لە گەرمێنی کوردستان و لەو شوێنەی، کە پێی دەڵێن قاتەکانی کفری، شەڕێکی سەخت لە نێوان پێشمەرگە و لەشکری حوکوومەتدا ڕووی دا. بێجگە لە پێشمەرگە، خەڵکانێکی سەر بە پارتیی و عەشایەری ئەو دەوروبەرەش بەشداریی ئەو نەبەردەیان کرد. بێگومان شەڕ لەو دەشتاییە بێئاوەدا و کەمیی و نارێکیی هێزی پێشمەرگە، شەڕێکی نابەرانبەر دەبێ. پێشمەرگەیەکی زۆر لەو شەڕەدا شەهید بوون و چەند کەسێکیش یەخسیر کران. یەکێک لەو کەسانەی، کە دەسگیر کرا، عەبەئامە(عەبدوڵڵا ئیسماعیل) بوو. عەبەئامە، خەڵکی کفری بوو و پارتیی بوو. ئەفسەر و سەربازەکانی حوکوومەت، وەک مەرجێک بۆ نەکوشتنی، زۆریان لەگەڵدا بە قسە و پاشان بە لێدان و ئازاردان هەوڵ دا، کە جنێو بە بارزانی بدات، بەڵام ئەو هەر جنێوی نەدا. پاشان کە زانییان ئەو هەر سوورە لە سەر ڕای خۆی بە دارتەلێکەوە هەڵیانواسی و دیسان داوایان لێکردەوە، کە جنێو بدات و هەڕەشەی کوشتنیان لێ کرد، ئەگەر جنێو نەدات، وەلێ ئەو هەر خۆی ڕاگرت و جنێوی بە زاردا نەهات. ئەوجا ئەوانیش گوللەبارانیان کرد و تەواوی عەبەئامەی بیروباوەڕ و ئاوات و لەش و قارەمانێتییان پارچەپارچە کرد.

[31] عەبدوڵڵا..، بیرەوەری..، ل١٢٩-١٣٠.

www.kurdistannet.org
18-12-2002 13:15

دەڵێت:"بەشێک لەو هاوڕێیانەمان لە زیندانا مانەوە تا کودەتاکەی هەشتی شوباتی **١٩٦٣**ی بەسەردا هات، هۆی مانەوە و ئازادنەکرانی ئەو کەسانەی کە لەو دەمەدا و لەسەر کێشەی ئاشتی بۆ کوردستان گیرابوون بەوەوە بەسترابوو، گەر جنێوت بە (سەرۆک بارزانی) بدابا و دژی قسەت بکردبا ئازاد دەکرایت و ئەو کارەشت نەکردبایە لە بەندیخانەدا دەمایتەوە. هەرچەندە هەندێ لەو کەسانەی بەناوی پارتیەوە گیرابوون جنێوی خۆیان دەدا و بەردەبوون، بەڵام شیوعیەکان بە کورد و عەرەبیانەوە، تا سەر رەفزی ئەوەیان کرد جنێو بە (بارزانی) بدەن یان دژی راوەستن"[٣٢]. کۆمۆنیستەکان لە نێوان سەرکردەیەتیی بارزانی و تاقمی ئیبراهیم-جەلالدا هەردەم بارزانی و شۆڕشەکەی وییان پێ ڕاست و دروست و شەرعی بووە و لایەنەکەی دیکەیان پێ چەوت و هەڵە و ناشەرعی بووە[٣٣] و پێشیان وابوو کە"سیاسەتی پشتیوانی کردنی حکومەتی عیراق و دژایەتی کردنی شۆڕش، سیاسەتێکی چەوت و خائینانەیە"[٣٤]. بەهائەددین نووری لەم بارەیەوە دەڵێت:"لە تاوانبارکردنی ئەو یاخیبوونەی، کە دەستەیەکی جیابووەوەی نێو پارتیی بە سەرۆکایەتیی ئیبراهیم ئەحمەد، دژی بارزانی ڕایانگەیاند دوودڵیمان نەکرد. ئەم یاخیبوونەمان بە ملکەچکردن بۆ حوکوومەت دانا و لە یەکەم ڕاگەیاندنێکیشدا، کە لە لایەن سەرکردەیەتیی ڕێکخراوی هەرێمەوە دەرکرا، بە هەڵوێستێکی خیانەتکارانە نێومان برد. داواشمان لە چەکدارەکانی خۆمان کرد، کە بەشداریی لە شەڕی دژ بەواندا نەکەن"[٣٥].

پاش کوودێتای **١٩٦٨**ی بەعس و لابردنی عەبدوڕڕەحمان عارف لە دەسەڵات، بەعسییەکان"جارێکی دی بە توند و تیژی دەستیان کردەوە بە بەربەرەکانێی کۆمۆنیستەکان. ئەوجا ئەوانیش ناچار بوون سەرکردەیەتیی خۆیان بەجارێک ببەنە نێو چیاکانی کوردستانەوە، و ئەمەش مانای وابوو، کە بێ چەند و چۆن پشتگیریی شۆڕشی کورد بە سەرۆکایەتیی بارزانی بکەن، و بەتایبەتی دژی دەستەی تاڵەبانی بوەستن کە بەڕاستی ئەو دەمە وەک بەتالیۆنێکی بەعس شەڕی شۆڕشی کوردیان دەکرد"[٣٦]. بێجگە لە کۆمۆنیستەکان، کە ڕێز و خۆشەویستییان بۆ بارزانی هەبوو، تەواوی خەڵکانی دیکەی بەرهەڵستکار و دژی ڕێژیمی بەعس وەک نەتەوەییە عەرەب و ناسرییەکانیش پشتیوانیی خۆیان بەرانبەر بارزانی دەردەبڕی و تاقمی ئیبراهیم-جەلالیان بە هاوکاری بەعس و بەرەی خیانەت دادەنا[٣٧]. ئەو بزووتنەوەیەی بارزانی، کە لە نووسین و بڵاوکراوە و ڕاگەیاندنی دەستەی ئیبراهیم ئەحمەد (جەلالی) و بەعسدا بە قەڵای ڕاسترەوایەتی دادەنرا و دادەنرێ، هەمیشە قەڵایەکی قایمی حەوانەوە و حەشارگەیەکی سەختی تەواوی چەپ و کۆمۆنیست و لیقەوماو و هەڵاتووی عیراق و دەوروبەری عیراق

---

[32] بانیخێلانی..، بیرەوەرییەکانم..، ل**١٨٦**.

[33] سەرچاوەی پێشوو، ل **٢٥٠**.

[34] سەرچاوەی پێشوو، ل**٢٧٦**.

[35] نوري..، مذكرات..، ص٢٤٩.

[36] نەبەز، جەمال، گۆڤاری کۆمۆنیستانەی یەکێتی ی تێکۆشین، ستۆکهۆڵم **١٩٨٨**، ل **٤٠**.

[٣٧] پاییزی **١٩٦٩**، ساڵی دووەمی خوێندنم بوو لە زانستگەی بەغدا. ڕۆژێک بۆ سەردانی برادەرێکم(کاک مارفی حەمەغەریب)، کە لە سێیەم ساڵی زانستگە دەیخوێند، لە ئەعزەمییە(أعظمية)وە، کە بەشەناوخۆییەکەمانی لێبوو، چووم بۆ مەیدانی شەهیدان(ساحةالشهدا) لە بەری کەرخ(الكرخ) کە بەشەناوخۆییەکەی ئەوی لێبوو. لەو ئەپارتمانەی ئەودا کۆمەڵێک برادەری دیکەی هەردووکمانی لێبوون، کە هەموویان عەرەب بوون و وەک بیروباوەڕیش چەپ و ناسری و نەتەوەیی عەرەب و شیعە و لایەنگری ڕێکخراوە فەلەستینییەکان و...بوون، بەڵام هەموو دژ بە دەسەڵاتی بەعس بوون. لە ژوورەکەی کاک مارف دانیشتبووین و سەرگەرمی قسە و باس بووین، لەپڕ کاک شێخ حەمەسەعیدی مامە شێخ حەسەن، کە دۆست و خزمی هەردووکمان –مارف و من- بوو، خۆی کرد بە ژووردا. ئەو لە کەلارەوە هاتبوو و کەلاریش ئەودەم قەڵا و بنگەی جەلالییەکان بوو و کاکەشێخ بۆ خۆیشی هەواداری وان بوو. برادەرە عەرەبەکان ویستیان بیدوێنن و پرسیاری هەواڵ و دەنگوباسی کوردستانیان لێی پرسیی. ئەویش گوتی کە هەواڵ زۆر باشە و دنیا خۆشە و چ باسی خراپ نییە. کوڕەکان پرسییان چۆن و کەی وایە؟ مەگەر شەڕ و هەرا نییە لە کوردستان. کاکەشێخیش هەر زۆر بە دڵنیاییەوە دەیگوت نەخێر شەڕ نییە و جەماعەتی بارزانی تەواوبوون و حیزب(مەبەستی حیزبی جەلالی بوو-شاکەلی) هەموو کوردستانی لەبندەستایە و هیچ نەماوە و بۆ ئەوەی ڕاستیی قسەکەی خۆی بسەلمێنێ و جەخت لە سەر خۆشی و باشیی بارەکە و کۆنترۆڵی جەلالییان و نەمانی لایەنگرانی بارزانی بکات گوتی:"والله كاكه كل كردي جلالي و كل جلالي كردي" واتە: بەخوا کاکە هەموو کوردێک جەلالییە و هەموو جەلالییەکیش کوردە. کوڕەکانیش گوتیان: کاکە هەموو جەلالییەک کوردە، ئەمەیان زۆر ڕاستە، وەلێ بەخوا هەموو کوردێک جەلالی نییە. هەڵوێستی گەلێری و ڕەسمیی شیعەش، کە ئەودەمە خوالێخۆشبوو سەیید موحسین ئەلحەکیم، دەمڕاست و ڕێبەریان بوو، ڕێک مەیلی بەلای شۆڕشی کورد و بارزانی و ئاشتی لە کوردستان و دژ بە دەسەڵاتی بەعس -لەو کاتەدا جەلالی لەوپەڕی تێکەڵاوییاندا بوون لەگەڵ بەعسدا- بوو. ساڵانی **١٩٦٨** و **١٩٦٩** من بۆ خۆم بەشداریی ڕێپێوانی حوسەینی و عاشوورام لە باژێڕی کەربەلادا کردووە و ئەو جۆرە دروشمانەم هەم بینیوە و هەم بیستووە و هەمیش گوتووەتەوە.

www.kurdistannet.org
18-12-2002 13:15

بووە. تاقمی ئیبراهیم-جەلال هەرچەند نێوی چەپیان لە خۆ نابوو، بەلام لە ڕاستیدا هێندەی دنیایەک قینیان لە چەپ و چەپایەتی دەبووەوە و تەنانەت چاویان بە چەپی ڕاستەقینەشدا هەڵنەدەهات. عەزیز ئەلحاج، کە سکرتێری حیزبی کۆمۆنیستی عیراق –سەرکردەیەتی نێوەندیی (القيادةالمركزية) بوو، بەعس گرتی و ئەویش هەموو نهێنییەکانی حیزبەکەی درکاند و بەتەواوی خۆی دا بە دەستەوە. ئێوارەی ٣-٤-١٩٦٩ هێنایانە سەر تەلەڤزیۆنی بەغدا و زۆر شتی ناشیرینی بەرانبەر بارزانی گوت. ڕۆژنامەی ئەلنوور "کە ئەو کاتە بە (نەوەر) ناوی دەبرا بەواتای قەرەج"[38]، کە بەعسییەکان"لە ساڵی ١٩٦٩دا ڕێ یان بە دار و دەستەی جەلال تالەبانی دا ڕۆژنامەیەک بە زمانی عەرەبی لە بەغدا بە نێوی ((النور)) ەوە دەر بکەن، بۆ بەربەرەکانێ کردنی سەرکردایەتیی بارزانی. ئەم ڕۆژنامەیە بەتەواوی زوڕناژەنێتیی بەعسییەکانی دەکرد"[39]. ڕۆژی پاشتر، تەنێ بە هۆی ڕق و قین لە کۆمۆنیستەکان، نەک لەبەر هەڵوێستی نوێی عەزیز ئەلحاج، کە ئیدی ئەویش کەوتبووە هەمان سەنگەری ئەلنوورەوە، لەبری ئەوەی بنووسن عەزیز ئەلحاج، وەک –بە حیسابی خۆیان-سووکایەتیپێکردنێک، نووسیبوویان عەزیز ئەلحاج قولی[40]. ڕۆژنامەی ئەلنووری جەلالییان و بیریارانی جەلالی، ئەو سروش و بیر و بۆچوونە "زۆر چەپییە"یان، لە ڕۆژنامەی ئەلسەورە (الثورة) ی ساڵی ١٩٥٩ی شۆڤینییانی عەرەبەوە بۆ بە میرات مابووە. عەزیز ئەلحاج لەو بارەیەوە دەڵێت:"ساڵی ١٩٥٩، دوای ئەوەی قاسم، دەستبەرداری چاوبڕکێ لەگەڵ کۆمۆنیستەکان و بەکارهێنانیان وەک بەرانی شەڕەقۆچ دژ بە ناسری و بەعسییەکان، بوو و گۆڕا و کەوتە سەر ڕێبازی دژایەتییان <مەبەست دژایەتی کۆمۆنیستەکانە-شاکەلی > ڕۆژنامەکانی (وەک ڕۆژنامەی ئەلسەورە"الثورة" ی یونس ئەلتائی"یونس الطائي") ، بۆ ناوزڕاندنی من و تانووت و گومانکردن لە عیراقیبوونم، پێشبڕکێیان دەکرد، تا ئەوەی کە ناوی (قولی) یان لە بری (عەلی) بۆ باپیرم داهێنا. ئەوەش وەک بەشێک لە هێرشکردنە سەر حیزبی کۆمۆنیست"[41]. خەیروڵڵا تولفاح (خيروالله طلفاح) یش لە کتێبێکیدا بە نێوی ئەششعووبییە (الشعوبية) ، بۆ سووکایەتیپێکردن و کەمکردنەوەی ڕۆڵی سیاسیی عەزیز ئەلحاج بە"عزيز الحاج قلي"نێوی دەبا[42]. هێشتا ئەو کارەی ئەلنوو و تولفاح و ڕۆژنامەی ئەسسەورە، لەچاو کوشتنی خەڵکی بێتاواندا –کە لە بیرگەی خەڵکدا هێشتا کاڵ نەبووەتەوە و نەسڕاوەتەوە- دەکاتە هیچ. لە ساڵی ١٩٦٨دا لە سلێمانی و لە شەقامی سابوونکەران و لەبەردەمی حەمامی موفتیدا، عەلی عەسکەری، کە یەکێک بوو لە سەرانی جەلالی، بە ڕێککەوت تووشی حەمەکوڵەباڵ –بەرپرسیی ناوچەی هەڵەبجەی حیزبی کۆمۆنیستی عیراق (سەرکردەیەتیی نێوەندی-القيادةالمركزية) - دەبێت، هەر لەوێدا و بە بەرچاوی خەڵکانێکی زۆرەوە حەمەکوڵەباڵ دەکوژێت[43]. دیارە پێشتریش دەستی جەلالییان بە خوێنی کۆمۆنیستەکان سوور بووە و ئەوەی حەمەکوڵەباڵ نە یەکەم ڕووداو و نە دوا ڕووداویش بووە. ساڵی ١٩٦٧، لە هەڵەبجە و لە تۆڵەی "مەجیدی مەلا حامید"، کە بە دەستی ژنێک، کە گوایە کوڕەکەی چەند شەوێک پێشتر بەدەستی ئەو کوژرابوو، کۆکۆییە جەلالییەکان"عوسمانی حاجی حەمە ئەمین و دوو کوڕی خواجە حوسەین، لە ماڵ و دوکانی خۆیاندا، بەبێ تاوان کوشتن. ئەم سیانە هیچ پەیوەندییەکیان بە تیرۆرکردنی ئەو لێپرساوەی جەلالییەکانەوە نەبوو. ئەوان تەنیا ئەندامی حیزبی شوعی عێراق بوون و کۆنە کێشەیەکی عەشیرەتیشی لە پشتەوە بووا!"[44]. وەک نموونەیەکی دیکەی ڕقی خەستی جەلالییان لە حیزبی کۆمۆنیستی عیراقی" سەرکردەیەتی نێوەندی:القيادةالمركزية "، دەکرێ ئەم وێنەیەش بخەینە بەرچاو. ئەکرەم موحەممەد ئەمین قادر، کە بە ئەکرەمی حەپسە بەناوبانگ بوو، یەکێک بوو لە لاوە کۆمۆنیستە سەرسەخت و جەربەزە و بوێر و شۆڕشگێڕەکانی دەڤەری سلێمانی، کە هەمیشە دوژمن لێی دەترسا. کاک ماجیدی برای ئەکرەمی حەپسە، لەمەڕ دوو ڕووداوەوە، کە ئەکرەمی حەپسە و مستەفا چاوڕەشی پوورزای، کە هەردووکیان ئەو دەمە، سەر بە حیزبی کۆمۆنیستی عیراق "سەرکردەیەتی نێوەندی: القيادةالمركزية" بوون و لە سەر دەستی جەلالییان

[38] هەریری..، بۆ ئەوەی..،ل ٩٦. هەژاری موکریانی ئەو ناوەی لێنابوو.

[39] نەبەز..، گۆڤاری..، ل١٥، ژێدەرەکان.

[40] ئەمە مامۆستای شەهید مەجید کەریم ئەحمەد ئەو کاتی بۆی گێڕامەوە.

[41] الحاج، د.عزيز، ذاكرةالنخيل، الموسسةالعربيةللدراسات والنشر، بيروت١٩٩٣،ص٣٥.

[42] علي منهل، القدس العربي،١٥-٥-١٩٩٦.

[43] محەمەد، کامەران، شاعیر و دەسەڵات، رابوون، ژمارە ١٧، ١٩٩٦، ل ٥٧.

[44] نەجمەدین، پشکۆ، لە سێبەری دیوی ناوەوەی ڕووداوەکان، سوێد ١٩٩٧، ل١٥.

www.kurdistannet.org
18-12-2002 13:15

تووشی بوون، وەک فیلمێکی سینەمایی دەگێڕێتەوە و دەڵێ : "کاتێک جەلالییەکان بوونە پاشکۆی ڕێژیمی بەعس و بوونە پیاوکوژیان، کەوتبوونە ڕاوی خەڵکی دیموکرات و کۆمۆنیستەکان. بێگومان ئەکرەمی حەپسە و کاک مستەفا و هاوڕێکانیشیان لەو ڕاونان و هەوڵی کوشتنانە بێبەش نەبوون. دوای چەند جارێک لە هەوڵی کوشتن و لەناوبردنیان، پاییزی ١٩٦٧ جارێک جەلالییان بە کۆمەڵێکی ١٥-٢٠ کەسەوە، هاتنە سەر ماڵمان<لە گەڕەکی سابوونکەران لە سلێمانی-شاکەلی<، بۆ گرتن و کوشتنی ئەکرەم. ئەو شەوە لە هاوڕێیانی خۆی کەسی لەگەڵ نەبوو. تەنیا بوو و تەنیا دەمانچەیەکیشی پێبوو. هەموو لە هەیوان دانیشتبووین. کە چەکدارانی جەلالی هاتن، ئەکرەم خۆی خستە ژوورەوە و دەمانچەکەی ئامادە کرد. لە پاڵ پەنجەرەکەدا دانیشت و هاواری لێکردن، کە بڕۆن، دەنا یەک لە دوای یەک هەموویان دەکوژێت. پاش ماوەیەک هاوار و دەنگەدەنگ، جاشەکانی ٦٦ بە سەرشۆڕی و لەترسا ماڵەوەیان بەجێهێشت و ڕایان کرد. جاری دووەم لە ساڵی ١٩٦٨دا بوو. جەژنی ڕەمەزان و زستان بوو. جەلالییان بە هێزێکی زۆر و بێژمارەوە دووبارە هاتنەوە سەرمان. ماڵەکەمان دوو دەرگای هەبوو. یەکێکیان لە سەر جادەی سەرەکی بوو و ئەوی تریان لە سەر کۆلانێکی باریک و تەسک بوو. بەرانبەر بە ماڵێکی دی. کە لە دەرگا درا و باوکم بەرەو دەرگاکە دەچوو بیکاتەوە، لە دەرگای دووەم درا. ئەکرەمی برام هاواری کرد: باوکە وەرە ژوورەوە دەرگا نەکەیتەوە! ئەکرەم هەستی کرد مەسەلە چییە. کاتێک لە پەنجەرەوە سەیری دەرەوەمان کرد، دەبینین جاشوولکەکان بلاوبوونەتەوە و سەر جادە و سەربان و هەموو لایەکیان گرتووە. هەر لەو کاتەدا کاک مستەفا عەلائەددینی گەرمکەرەوەی ژوورەکە و کارەبای هەموو کوژاندەوە. هەرچی نوێن و شتی گەورەی نێوماڵ هەبوون، بۆ نموونە مەکینەی دروومان، خرانە بەر دەرگا و پەنجەرە بچووکەکەی، کە بەسەر کۆلانەکەدا دەیڕوانی. پاش چەندجارێک لە دەرگادان، جەلالییان هاواریان کرد: ئێوە لە ماڵەوەن، وەرنە دەرەوە، بە سەری مەلا مستەفا، بە بارزانی هیچتان لێ ناکەین<سوێندخواردنیان بە مەلا مستەفا و بە بارزانی، بۆ ئەوە بووە خۆیان وا پیشان بدەن، کە پێشمەرگەی بارزانی و پارتین، چونکە پارتی و بارزانی لەگەڵ هەردوو حیزبی کۆمۆنیستی قیادەی مەرکەزی و لێژنەی مەرکەزیشدا نێوانیان باش و خۆش بوو-شاکەلی >. ئەکرەم و کاک مستەفا تکایان لێکردن، کە بڕۆن و پێیان گوتن، کە هەرگیز خۆ بەدەستەوە نادەن. ئەم بەزمە زۆری خایاند، بەلام بێسوود بوو. تکایان لێکردن، تەقە نەکەن، چونکە ژن و منداڵ و پیری لێیە، بەلام ئەو خوێنڕێژانە هیچیان بە خەیالدا نەدەهات و دەستیان کرد بە دەسترێژکردن. ئیتر لە تەواوی پەنجەرە و دەرگای سەر جادەی سەرەکی و کۆلانەوە تەقە و دەسرێژمان لێدەکرا. باوکم، دایکم، نەسرین و پەروینی خوشکم، زاهیری پوورم، کچە پوورێکم، ئەکرەم و کاک مستەفا و خۆم لە نێو ماڵەکەدا بووین. تەقە و دەسترێژیان زۆری خایاند. من و زاهیری پوورزام بریندار کراین. هەردووکمان فیشەک بەر قاچمان کەوت. من لە گۆشتی ڕانمی دا و دەرچوو، بەلام زاهیر لە ئێسکی ڕانی دا و ئێستاش ئەو ڕانە پێکراوەی ٥ سێنتیمیتر لە ڕانەکەی تری کورتترە و دەشەلێت. ئەکرەم و کاک مستەفا هەر هاواریان بەسەردا دەکردن، کە بڕۆن و ئیدی واز بێنن، دەنا دەیانکوژن، بەلام ئەوان هەر بەردەوام بوون. لەبەر ئەوەی خانووەکەی ئێمە بەرز بوو، ئەکرەم و کاک مستەفا دەیانتوانی بە ئاسانی زۆریان لێ بکوژن، بەلام خۆیان نەیاندەویست ئەو کارە بکەن. یەکێکیان، کە هەر وازی نەدەهێنا و دزەدزەی دەکرد، خۆی گەیاندە بەر دەرگای ژوورەکە و هەر دەسترێژی دەکرد. هەرچەندە چەند جارێک ئەکرەم و کاک مستەفا هاواریان لێ کرد و داوایان لێ کرد بگەڕێتەوە، بەلام کابرا کەللەڕەق و بەقین بوو و هەر ملی دەنا، ئیدی لەو بەینەدا کوژرا. پاش چەند سەعاتێک بێدەسەلاتانە و سەرشۆڕانە، جەلالییان گەڕانە دواوە و ١٠٠-٢٠٠ میترێک دوورکەوتنەوە. هەر لەو کاتەدا خەڵکی گەڕەک بە کۆمەڵ و ورووژم خۆیان کرد بە ماڵدا و پۆلیسیش بەسەردا هات و ئێمەیان خستە نێو ئۆتۆمبیلەکانی پۆلیسەوە و بردیانین و ئەکرەم و کاک مستەفاش تێکەڵ بە خەڵکی کۆلان بوون و بۆ خۆیان دزەیان کرد و دەرچوون"[٤٥]. بێگومان دوژمنایەتیی ئیبراهیم ئەحمەد و جەلال تاڵەبانی و پێڕەوانیان و وەچەکانی دواتریشیان بە کۆمۆنیستە عیراقییەکان، هێندە لە بەرچاو و زەق بووە، کە بە هیچ

---

[٤٥] کاک "ماجید موحەممەد ئەمین قادر" ی برای شەهید "ئەکرەمی حەپسە"، کە ئێستا نیشتەجێی ئەڵمانیایە، ئەو باسەی لە نامەیەکیدا، لە کۆتایی ١٩٩٩دا، بۆ کاک "بەختیار مستەفا" ی نیشتەجێی سوێد نووسیوە. کاک ماجید، خۆیشی بە تەلەفۆن ئەو باسەی بۆ خۆم گێڕاوەتەوە. ئەکرەمی حەپسە، لە ١٠-١٢-١٩٨٥دا، لە لایەن ڕێژیمی بەعسی بەغداوە لە سێدارە درا و شەهید بوو. شەهید ئەکرەمی حەپسە، دوای دوورکەوتنەوەی لە حیزبی کۆمۆنیستی عیراقی"سەرکردەیەتی نیوەندی:القیادةالمرکزیة"، ماوەیەک لەگەڵ کۆمەڵەی ڕەنجدەرانی کوردستاندا دەبێت و دواتر وازیان لێ دێنێ و وەک چەپ و مارکسییەکی سەربەخۆ دەمێنێتەوە. لە زیندانیشدا و تا شەهیدبوونیشی، ورەبەرز و خۆڕاگر دەبێت. مستەفا چاوڕەش، کە سەر بە هەمان حیزبی کۆمۆنیست دەبێت، دواتر دەچێتە ڕیزی کۆمەڵە و یەکیەتی نیشتمانی کوردستانەوە و تا ئێستاش یەکێکە لە سەرانی ئەوان.

www.kurdistannet.org
18-12-2002 13:15

شتێک نەشاردراوەتەوە"دوژمنترین تاقمی هوردە بۆرژوای کوردستانی بە هوردە بۆرژوای کوردی خۆ بە عێراقی زان، دەستەی ((یەکێتی ی نیشتمانی ی کوردستانی)) یە بە سەرۆکایەتی جەلال تاڵەبانی"[٤٦]. ڕووداوەکانی ١٩٨٣ی پشتاشانیش، کە هەر لە ناوەڕاستی مانگی نیسانی ١٩٨٣وە نیشانەکانی وەدەرکەوتبوو و یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستان بە پێزانین و چرای کەسکی حوکوومەتی بەعس، ڕێگەی بۆ خۆش دەکرد و نەوشیروان مستەفای بۆ تەرخان کردبوو و ئەویش چالاکانە خەریکی کۆکردنەوەی هێزێکی گەورەبوو بۆ پەلامارێکی لە ناکاو و تەواوی ئەو کەلوپەل و پێویستییە سەربازییە پڕتفاق و ڕێکوپێکەی یەکیەتیش لە ناوچەکەدا بۆ ئەو خۆئامادەکردنە، کە لە ڕێژێمی بەعسەوە نێردرابوو و لە ڕێگەی حیزبی دیموکراتی کوردستانی ئێرانەوە (حدکا) بە یەکیەتیی گەیشتبوون[٤٧]، سەلماندنێکی ئاشکرا و لەبەرچاوی ئەو ڕقە خەستەی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، کە درێژەپێدانی بیروباوەڕی ئیبراهیم ئەحمەد-جەلال تاڵەبانییە، لە هەموو چەپ و کۆمۆنیستێک. نەوشیروان مستەفا، کە لەوەتی لە نێو شۆڕشی کورددا بووە تا ئەو کاتەی پشتاشان و ئەوانە "جگە لە شەڕی چەنگیان لە هیچ شەڕێکی دژی ڕژیم بەشداری نەکردوە لە کوردستان"[٤٨]، لەژێر دروشمی "تۆڵە بەسەبرە ئەمما بە زەبرە"دا، هێرشی دڕندانەی خۆی لە پشتاشان دەستپێکرد و بۆ ئەوەی دەست نەپارێزی و قڕان بخاتە نێو کۆمۆنیستەکان و حیزبە کوردییە نەیارەکانی دیکە و تاقیان لێ ببڕێت، دروشمی"با پەرێزمان پاکژ بێت"یشی بە سەر دروشمی پیشوویدا کرد "نکۆڵی لەوە دەکات کە لە شەڕی ((پشتاشان)) دا هیچ دیلێک کوژرابێت، کەچی هەم خودی چەکدارەکانی یەکێتی و هەم ئەو ئافرەتانەی حشع<واتە: حیزبی شیووعی عیراقی-شاکەلی> کە ئێستا ماون و هەندێکیان لە هەندەران دەژین، شایەتی زیندووی گوللەباران کردنی کۆمەڵێک چەکداری بەدیلگیراوی ((جود)) ن"[٤٩]. کوشتنی دەیان لاو و ژن و کچی کورد و عەرەب و کادری بژیشکی و دیل و سووکایەتی و یاریکردن بە لاشەکانیان لەو ڕووداوانەدا، بێجگە لە سادیزم وەک چوارچێوەی دیتن و سروشتی بیرکردنەوەی هێڵی ئیبراهیم ئەحمەد-جەلال تاڵەبانی و پێڕەوانیان، شتێکی دیکە ناگەیەنێت[٥٠]. ئەو سادیزمە ئەگەر لە خەڵکانی دیکەدا کەمتر وەدیار کەوێت، لەکن نەوشیروان مستەفای ڕێبەری ئەو شەڕانە، وەک ڕۆژی نیوەڕۆ خویا و لەبەرچاوە. نەوشیروان" فەرمانی تالان کردنی ئاشقۆلکە و قرناقە و پشت ئاشانی دەرکرد و جل و پێڵاو لەبەر شەهید دابکەنن و ئەگەر شەهیدێک یەک دیناری پێبێ لە گیرفانی دەردەکرا. ژن دەکوژرا و

---

[٤٦] نەبەز، جەمال، بیری نەتەوەیی ی کوردی نە بیری "قەومیەت"ی ڕۆژهەلاتی و نە بیری"ناسیۆنالیزم"ی ڕۆژاوایی یە، ستۆکهۆڵم١٩٨٤، ل ٢٦١.

[47] ڕەشید، قادر(ئەبوشوان)، پشتاشان لەنێوان ئازار و بێدەنگیدا، ١٩٩٨،ل ١٠-١١.

[٤٨] محمود، محمد حاجی، ڕۆژژمێری پێشمەرگەیەک، بەرگی یەکەم ١٩٨٢-١٩٨٦، ل ١٧٠-١٧١. ساڵ و شوێنی چاپ و نێوی چاپخانەی نەنووسراوە.

[٤٩] نەجمەدین..، لە سێبەری ..، ل٥٩.)). جود: واتە: بەرەی نیشتمانیی دیموکراتی: الجبهةالوطنيةالديمقراطية، کە پێکهاتبوو لە: حیزبی کۆمۆنیستی عیراق، پارتیی دیموکراتی کوردستان، حیزبی سۆسیالیستی کوردستان و پاسۆک.

[٥٠] ڕەسول، فاتح، چەند لاپەڕەیەک لە مێژووی خەباتی گەلی کورد، بەرگی سێیەم، سوید١٩٩٤، ل ٢٦٠-٢٦٤. فاتیح ڕەسووڵ، کە ناوی ٨٢ کەسی لە کوژراوانی حیزبی کۆمۆنیست، کە ٤٦یان عەرەبن و ٣٦یان کورد، ڕیز کردووە و نامەکانی نەوشیروان مستەفا و سەرانی دیکەی یەکێتی و بەیاننامەکانی حیزبی کۆمۆنیست و پاسۆک و سۆسیالیست و ئەوانی دیکە، ڕادەی توندڕۆیی و تاکڕەوی و یەکملیی و شەرفرۆشتنی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان(بیروباوەڕی ئیبراهیم ئەحمەد-جەلال تاڵەبانی) پێشان دەدەن. سەرباری ئەو هەڵوێستە دوژمنانەی یەکێتی لە کۆمۆنیستەکان و ئەو هەموو شتانەی کە ڕوویانداوە، مرۆڤ کە هەرسێ بەرگی کتێبەکەی فاتیح ڕەسووڵ(چەند لاپەڕەیەک لە مێژووی خەباتی گەلی کورد) دەخوێنێتەوە، هەڵوێستی ناشۆڕشگێڕانە و سازشکارانە و مەراییکارانە و تەنانەت جەلالییانەی نووسەری ئەو کتێبەی بۆ دەردەکەوێت. بێگومان تەنێ هەڵوێستی فاتیح ڕەسووڵ وا نەبووە، بەڵکە هەڵوێستی هەندێک لە سەرانی حیزبەکەی فاتیح ڕەسووڵ، کە لەتاو گیانی خۆیان نواندیان پاش گرتنیان لە لایەن هێزەکانی جەلالییەوە- ئەو بلاوکراوەیەی کە لە لایەن مەلا ئەحمەدی بانیخێلانی و کەریم ئەحمەدەوە لەگەڵ جەلال تاڵەبانیدا مۆر کرابوو - کە هێشتا خوێنی هاوڕێیانی حیزبەکەیان لە پشتاشان وشک نەبووبووەوە، هیچ لەوەی فاتیح ڕەسووڵ شۆڕشگێڕانەتر نەبووە ئەگەر ترسنۆکانەتر نەبووبێت. ڕێککەوتنی "بەهائەددین نووری"یش لەگەڵ مەلا بەختیاردا، هەر دەکەوێتە ڕیزی ئەو هەڵوێستە ناشۆڕشگێڕانەی سەرانی کۆمۆنیستەکانەوە. ساڵی ١٩٨٧ لە ئۆردووگای سەریاسی لای کرماشان، سێ چوار لاوی خەڵکی هەڵەبجە و سلێمانی، کە کاتی خۆی وەک سەربازی هەلاتوو لەو دەمەی ڕووداوەکانی پشتاشاندا ڕێیان دەکەوێتە بەرەگاکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان، بۆیان گێڕامەوە، کە هەندەک لەو ژنانەی، کە بە دەستی چەکدارەکانی یەکێتی کوژراون، ئاوس دەبن و ئەو چەکدارانە هەر بە قەمەی تفەنگەکانیان زگیان دەدڕن. هەروەها هەندێ لەو کۆمۆنیستانەی، کە چەکدارانی یەکێتی بە یەخسیری دەیانبەن بۆ بارەگاکانی خۆیان و هەواڵ دەدەن بە نەوشیروان مستەفا، کە ڕێبەری شەڕی براکوژی و سەرکردەی هێزەکای یەکێتی دەبێت، کە ئەو یەخسیرانەیان هێناوە، ئەویش دەپرسێت: ئەوانە کێن؟ دەڵێن: کۆمۆنیستەکانن. ئەویش دەڵێت: ئەو سەگانەتان بۆ گەیاندووەتە ئێرە، دەبوو هەر لە ڕێگە لە کۆڵتان بکردنایەوە، بڕۆن تەواویان کەن. دوای چەند دەقیقەیەک دەنگی دەستڕێژ وهاڕەی گوللە دەبیسترێت و یەخسیرەکان تەواو دەکرێن.

سوکایەتی پێ دەکرا"[٥١]. هەڵوێستی پێشمەرگەیەکی کۆمۆنیستی عەرەبی خەڵکی ناسرییە (الناصرية)، کە جەلالییان بە دیل دەیگرن، گەلێک لە هەڵوێستی سەرانی حیزبی کۆمۆنیست بوێرانەتر بووە. سابیر کۆکەیی، کە چەکداری یەکێتی نیشتمانی کوردستان بووە و بەشداریی شەڕەکانیانی کردووە لەمەڕ شەڕی قڕناقا و پشتاشانەوە و ئازایەتی ئەو پێشمەرگەیەوە دەڵێت:"لە ئاکامی هێرشەکە دیلێکی بەرەی جودمان دەستگیر کرد، دەرچوو شیوعی و عەرەب بوو، زۆر ئازا بوو، ئەم بەردو ئەو بەردی لەگەڵ دەکردین تا گرتمان هەشت (مەخزەن) ی لە چەکەکەی تەقاندبوو. هۆی خۆبەدەستەوە نەدانیمان لێ پرسی، لە وەلامدا ووتی: زەمیرم قەبووڵ ناکات تەسلیم بە جەلالیەت بم. . کابرای عارەب قەبووڵی نەبوو خۆ بە دەست جەلالیەت بدات، بەلام ئەحمەد بانیخێلانی و بەهاددین نوری (سەرکردایەتی کرێکارانی جیهانی) لەگرتنیاندا داوایان کردبوو بیان بەن بۆ لای هەڤاڵی تێکۆشەر جەلال تالەبانی"[٥٢]. ئەحمەد بانیخێلانی و کەریم ئەحمەد، نەک بەهائەددین نووری، وەک سابیر کۆکەیی دەڵێ، لە ٨-٥-١٩٨٣دا گیران و لەگەڵ جەلال تاڵەبانیدا ڕاگەیاندنێکی هاوبەشیان دەرکرد و تیایدا دژی شەڕی نێوخۆ ڕاوەستان و داوای دۆستایەتییان"دۆستایەتی دیل و دیلگر!" لەگەڵ یەکێتیدا کرد. کۆمۆنیستەکان و بەتایبەت ئەوانەی خوارەوەیان ئەو کارەیان پێ خراپ بوو و بە ناڕاست و نارەوایان زانی[٥٣]. دیارە تەنیا پێشمەرگەپیاوەکان نەبوونە، کە ئازایەتی بنوێنن، بەڵکە پێشمەرگەژنەکانیش ئازایەتییان نواندووە. لەنێو ئەو ژنەکۆمۆنیستانەدا، کە جەلالییان بە یەخسیری دەیانگرن، "فریشتە" ناوێک و "فەیرووز خانمی خێزانی فاتیح ڕەسووڵ" دەبن، کە بەدیلی دەیانبەن بۆ بارەگاکانی خۆیان و لەوێش سووکایەتییان پێدەکەن، بەلام ئەوان هەڵوێستێکی مەردانەیان دەبێت و سەرزەنشتی سەرکردە و چەکدارەکانی یەکیەتی دەکەن و ڕیسوایان دەکەن[٥٤]. هەر لەو سەروبەندەدا، کە "ڕێزی یەکجار زۆری جەلالییان لە ژن و لە شەهید و لە کۆمۆنیست و لە فەرهەنگی مرۆڤ و ئیسلام و کورد!!!" پێشان دەدا، دەکرێ باسی "عەشتار" بکرێت، کە کچەپێشمەرگەیەکەی کۆمۆنیست و عەرەب دەبێت و "لە سەنگەرەکەیدا شەهیدیان کرد، لە تەنیشت تۆپە دوورهاوێژەکەیەوە، کە نەوشیروانی سەغڵەت کردبو و. چەکدارەکانی ینک کە دێنە ناو گوندەکەی پشتاشانەوە، بە پاچ و پیمەڕە ئەکەونە گۆڕی ئەو شەهیدە. . بۆ دەرهێنانی تەرمەکەی و بە حسابی خۆیان لەگەڵ تەرمەکەیدا چەک شاراوەتەوە، تەرمەکەش هەروا بەجێئەهێڵن و کە لە دواییدا چەند کەسێکی خێرخوازی گوندەکە دیسان تەرمەکە ئەخەنەوە ناو گۆڕەکەو دایئەپۆشنەوە"[٥٥]. لە مانگی ٧-١٩٨٤دا، لە شەڕێکدا لە نێوان هێزێکی حیزبی سۆسیالیست و هێزێکی حیزبی کۆمۆنیستی عیراق لە لایەک و هێزی یەکێتی نیشتمانی کوردستان لە لایەکی دیکەوە، لە دەشتی هەولێر و شەقلاوە و قەلاسنجە و دەوروبەری، پاش شەڕ و پێکدادانێکی دوو ڕۆژی و زیانێکی زۆر لە هەموو لایەک، هێزەکەی یەکێتی، کە پتر زیانی لێدەکەوێت، دیسان خۆ کۆدەکاتەوە و پەلامار دەداتەوە و زیانێکی زۆر بە هێزەکەی حیزبی کۆمۆنیست دەگەیەنێت. موحەممەدی حاجی مەحموود، کە ئەو کاتی یەکێک بوو لە سەرانی حیزبی سۆسیالیستی کوردستان و لە ڕێبەرە سەربازییەکانی ئەو حیزبەش بوو، لەمەڕ دیلکوشتن و ڕەوتاری چەکدارانی یەکیەتیی لەهەمبەر کۆمۆنیستەکانەوە دەڵێت:"ئەو هێزەی حزبی شیوعی بەتایبەتی ئەوانەیان عەرەب بون لە تینوێتی دا ماندوبون و زۆر لەو پێشمەرگانە لە تینوێتی دا میزی خۆیان دەخواردەوە، (٩) کەس لە حزبی شیوعی گیران و پاشان هەر لەوێ یەکێتی گولەبارانی کردن"[٥٦]. یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستان، زۆر پاش شەڕی پشتاشانیش هەر شەڕی بە کۆمۆنیستەکان فرۆشتووە و هەوڵی لەنێوبردنیانی داوە و بەدیلی کوشتوونی. ڕێباز، کە کادر و فەرماندەیەکی یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستان بوو، لە بیرەوەرییەکانی خۆیدا بە نێوی (قەندیل بەغدای هەژاند) وشەی (دیلکوژەکان) بۆ چەکدارانی یەکیەتیی نیشتمانیی کوردستان، بەکار دێنێت و بە شەرمەوە باس لە دیلکوشتن و ئەو شەڕانە دەکات کە لە ٢-٦-١٩٨٥دا، واتە لە سەردەم و کاتی گفتوگۆی یەکیەتیی و حوکوومەتی بەعسدا دژ بە حزبی کۆمۆنیستی عیراق کران. لە برووسکەیەکیدا دەڵێت:" لە

---

[51] محمود.، ڕۆژژمێری.،ل ١٧٠-١٧١.

[٥٢] کۆکەیی، سابیر، ناڵەی پێشمەرگەیەک بۆ مێژوو، بەشی یەکەم، ٢٠٠١، ل١٤٧ و١٤٨. کۆکەیی، لە باسی بەدیلگرتنی سەرانی حیزبی کۆمۆنیستدا، کە دەڵێ : ئەحمەد بانیخێلانی و بەهائەددین نووری بوون، شاشە. ئەحمەد بانیخێلانی و کەریم ئەحمەد بوون، نەک بەهائەددین نووری.

[53] محمود.، ڕۆژژمێری.، ل١١٧.

[54] ڕەشید.، پشتاشان.،ل١٦-١٧.

[55] سەرچاوەی پێشوو.

[٥٦] محمود.، ڕۆژژمێری.، ل٢٠٥-٢٠٦.

ڕێبازەوە بۆ مەڵبەندی چوار ((مام هیدایەتمان بە دیل گرتووە، تکایە فەرمان بدەن!)) ، لە مەڵبەندی چوارەوە بۆ کاک ڕێباز ((مام هیدایەت لە گوندەکەی خۆیان بکوژن!)) . مام هیدایەت چەکدارێکی حشع<حیزبی کۆمۆنیستی عیراق-شاکەلی> بووە و برووسکەکەش لە ماڵی خۆیاندا کراوە"[٥٧]. نەوشیروان مستەفا دەڵێت:"تەقەلا دەدەین خۆمان لە بیروڕای چەپگەری توندوتیژ ڕزگار بکەین. دژی بیر و ئایدیۆلۆژیای (ماو) ین، پەیوەندیمان بە کۆمەڵەی زەحمەتکێشانی کوردستانی ئێران هەیە، لە کردەوە و هەڵوێستی هەرزەکارانەیان رازی نین"[٥٨]. وەک هاوکێشەیەکی ماتماتیکی، یەک هەنگاو دوورکەوتنەوە لە بیروباوەڕی چەپ و کۆمۆنیزم و هەڵوێستی هەرزەکارانەی ماویزم بەلای هێڵی ئیبراهیم ئەحمەد-جەلال تاڵەبانییەوە، دەکاتە یەک هەنگاو -ئەگەر دوو هەنگاویش نەبێت- نیزیکبوونەوە لە داپڵۆسین و لەنێوبردن و کوشتنی خەڵکانی چەپ و کۆمۆنیست، واتە: باجی ئەو دوورکەوتنەوەیە چەپ و کۆمۆنیستان دەیدەن. کوشتنی (ئەبووبەکر عەلی) شاعیریش، کە داکۆکی لە خەڵکانی چەوساوە و چینی پێشێلکراوی خانووە قوڕەکانی شاری سلێمانی دەکرد و مرۆڤێکی چەپ و هەواداری کۆمۆنیستە کرێکارییەکان بوو، لە ساڵی ١٩٩٤دا، لەسەر دەستی چەکدارەکانی یەکێتیی نیشتمانیی کوردستان هەر بەشێکە لە دوژمنایەتیکردنی چەپایەتی و کۆمۆنیزم و چەپ و کۆمۆنیستان.

---

[57] نەجمەدین..، لە سێبەری ..، ل ٦٠-٦١.

[٥٨] ڕەسول،فاتح، چەند لاپەڕەیەک لە مێژووی خەباتی گەلی کوردمان، ڕووداو و بەڵگەنامە ١٩٨٠ و ١٩٨١، بەرگی دووەم، سوید١٩٩٢،ل١١٥.

کوردستان نێت www.kurdistannet.org